

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фіскальне та митне адміністрування»
(назва магістерської програми)

на тему: «Акцизне оподаткування та шляхи його розвитку в Україні»

Виконавець:

Студентка Факультету фінансів та
банківської справи
Кушнір Аліна Олексіївна

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент Волкова О.Г.

/підпис/

ОДЕСА – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми: На сучасному етапі вдосконалення податкової системи України вкрай важливим завданням є адаптація вітчизняних норм оподаткування до норм та правил Європейського Союзу, гармонізація податкового законодавства, його вдосконалення та усунення наявних недоліків з урахуванням зарубіжного досвіду. Насамперед це питання стосується акцизного оподаткування як найбільш дискусійної теми в контексті гармонізації національної системи непрямого оподаткування до вимог Європейського Союзу.

В Україні процес адміністрування акцизного податку є складним і часто незрозумілим для платника, що зумовлено різноманітністю груп підакцизних товарів, ставок, які динамічно змінюються, залежать від вартості, кількості товарів, мають різні одиниці вимірювання, залежать від курсу валюти тощо.

Акцизний податок є одним з найбільш ризикових податків з погляду на його вплив на формування дохідної частини бюджету, що викликано: специфікою функціонування підакцизної продукції на ринку, постійними змінами законодавчого поля, а також рівнем ефективності державного контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів.

Мета дослідження: дослідження теоретичних та практичних питань акцизного оподаткування та шляхів його вдосконалення в Україні.

Завдання дослідження:

- розкрити економічну сутність та значення акцизного податку в державно-му регулюванні економіки;
- дослідити особливості акцизного оподаткування в Україні;
- розкрити результати податкового контролю в сфері акцизного оподаткування в Україні;
- дослідити фіскальну ефективність акцизного податку в Україні;
- виявити тенденції функціонування акцизного податку з окремих підакцизних товарів в Україні;
- систематизувати зарубіжний досвід функціонування акцизного податку;
- узагальнити проблемні питання акцизного оподаткування України;
- узагальнити основні напрямки вдосконалення податкової політики України в сфері акцизного оподаткування.

Об'єкт дослідження акцизне оподаткування.

Предмет дослідження теоретичні основи та практичні аспекти акцизного оподаткування України.

Методи дослідження При дослідженні теоретичних основ акцизного податку та зарубіжного досвіду використовувалися: з метою всебічного пізнання об'єкта дослідження – діалектичний та історичний методи, методи аналізу та синтезу; для виявлення переваг та недоліків акцизного оподаткування – метод порівняння та логічного узагальнення; з метою наочного зображення статистичного матеріалу, теоретичних та практичних положень – метод спостереження, узагальнення та графічного зображення даних, табличний та монографічний метод. При визначенні проблемних питань та основних напрямів вдосконалення податкової політики в

сфері акцизного оподаткування використовувалися методи логічного узагальнення, системно-функціонального методу, а також математичного моделювання.

Інформаційна база дослідження нормативно-правові документи України. У кваліфікаційній роботі також використовувалися звітні дані Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, Державного казначейства України, Державного комітету статистики України, а також монографії, наукова періодична література.

Структура та обсяг роботи. складається з 3 основних розділів. У першому розділі висвітлено основні науково-теоретичні засади організації акцизного оподаткування. У другому розділі оцінено фіскальну ефективність акцизного оподаткування, фіскальне значення та роль окремих підакцизних товарів у формуванні доходів Державного та Зведеного бюджетів країни. У третьому розділі розкрито зарубіжний досвід податкового регулювання справляння акцизного податку, проблемні питання формування та реалізації податкової політики у сфері акцизного оподаткування України та шляхи її вдосконалення.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-організаційні основи акцизного податку»** висвітлено основні теоретичні засади непрямого оподаткування, сутність системи акцизного оподаткування, функції, досліджено організаційні основи механізму податкового адміністрування акцизного податку в Україні.

У другому розділі **«Моніторинг акцизного оподаткування в Україні»** проаналізовано фіскальну ефективність акцизного податку, динаміку та структуру податкових надходжень з акцизного податку до доходів Державного бюджету України у період 2015-2019 рр., вплив податкових платежів на наповнення бюджету, фіскальне значення та роль окремих підакцизних товарів у формуванні надходжень до Державного та Зведеного бюджетів країни. Проаналізовано вплив податкового контролю у сфері акцизного оподаткування України.

У третьому розділі **«Проблеми та шляхи вдосконалення акцизного оподаткування в Україні»** розкрито зарубіжний досвід справляння акцизного податку, проблеми акцизного оподаткування та систематизовано шляхи покращення справляння акцизу в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Встановлено, що значна роль у реалізації політики стабілізації державних фінансів належить непрямим податкам. За економічною сутністю головними видами непрямих податків є податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок і мито. Головною особливістю непрямих податків є те, що вони можуть використовуватися як регулятор цін - завдяки зміні рівня цін держава впливає на реальні доходи споживачів. За допомогою регулювання ставок ПДВ держава може як стимулювати попит покупців у період кризи, так і стримувати – у період надмірного економічного

зростання. Збільшенням ставок акцизного податку держава зменшує споживання шкідливих товарів, ставками мита держава регулює експорт та імпорт, збільшуючи експорт та захищаючи національних товаровиробників від конкуренції імпортованих товарів. Як інструмент фіскальної політики непрямі податки є ефективнішими за прямі.

2. Визначено сутність акцизного податку – це непрямий податок, який включається до ціни окремих товарів, що визначені законодавством як підакцизні, з'явився в Україні разом з ПДВ і замінив податок з обороту. Основою акцизного податку виступає диференційований підхід до оподаткування різних товарів та товарних груп, відносять до категорії специфічних акцизів. Наведено основні вимоги до платників та неплатників акцизного податку, а також операцій, склад підакцизних товарів, ставки та терміни сплати та методи адміністрування акцизного податку.

3. Аналіз податкових надходжень до зведеного бюджету України протягом 2015-2019 років демонструє їх тенденцію до зростання. Дослідження основних тенденцій розвитку системи акцизного оподаткування дозволяє виокремити такий ключовий аспект: відбувається поетапне зростання ставок акцизного податку, що зумовлює поступове та постійне зростання ролі непрямих податків в наповненні Зведеного бюджету

4. Аналіз показників фіскальної ефективності акцизного податку в Україні свідчить про те, що темпи росту надходжень акцизного податку зберігають зростаючу тенденцію протягом 2015-2019 років, що зумовлено насамперед щорічним проведенням індексації специфічних ставок, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексу споживчих цін з метою приведення розмірів ставок акцизного податку у відповідність із інфляційними процесами в економіці та отримання додаткових надходжень до державного бюджету. Проте, слід зазначити сповільнення темпів зростання з 2016 року, який був піковим – 143,70 % проти 103,3 % у 2019 році. Пікове зростання акцизного податку до Зведеного бюджету України у 2016 р. відбулося внаслідок реалізації політики підвищення ставок на тютюнові вироби.

5. Встановлено, що рівень виконання запланованих надходжень з акцизного податку не виконується з 2017 року, що пояснюється зменшенням надходжень від акцизного податку з вироблених в Україні товарів через зменшення обсягів виробництва підакцизної продукції, хоча надходження від акцизного податку з ввезених на територію України товарів зростають.

6. Проаналізовано, що питома вага надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів має тенденцію до зниження з 54,78 % у 2015 році до 52 % у 2019 році, що спричинене: скороченням обсягів виробництва; зменшенням акцизних платежів від тютюнових виробів внаслідок ефекту підняття ставок; скороченням виробництва міцних спиртних напоїв; зниженням купівельної спроможності населення через постійне підвищення ставок акцизного податку.

7. Визначено, що структура надходжень акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) є результатом залежності нашої держави від нафтопродуктів, нестабільністю митного законодавства та

тенденціями світової економіки. Динаміка зростання податкових надходжень спостерігається від таких груп товарів: ввезених транспортних засобів та нафтопродуктів імпортного походження. У 2019 році додатковий дохід вдалося отримати завдяки масовому розмитненню автомобілів з єврономерами.

8. Встановлено, що найбільшу питому вагу надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України займає такий вид підакцизного товару як тютюн та тютюнова продукція – 54-60 %, проаналізувавши динаміку надходжень акцизного податку встановлено, що найбільший показник надходжень спостерігався у 2019 році та займав найбільшу питому вагу у розмірі 60,44 %. Рівень виконання запланованих показників акцизного податку з тютюну та тютюнових виробів вироблених в Україні з 2017 року не виконується, що пов'язано зі скороченням обсягів виробництва та реалізації тютюнових виробів на внутрішньому ринку, а також з тим, що наповнення внутрішнього ринку суб'єктами господарювання, які здійснювали діяльність з оптової торгівлі тютюновими виробами, забезпечувалося за рахунок скорочення запасів на складах, акциз з яких сплачено в попередніх роках.

9. Встановлено, що актуальним напрямком забезпечення стійкого розвитку акцизного оподаткування є удосконалення податкового контролю в країні. Одним з важливих елементів податкового контролю є контрольньо-перевірочна робота органів ДПС. Доведено, що контрольньо-перевірочні роботи є дієвим механізмом перевірки повної та своєчасної сплати акцизного податку та справедливим та результативним видом роботи у плані донарахованих сум штрафних санкцій. У 2018 році результатом контрольньо-перевірочної роботи було донараховано до бюджету 1 506,6 млн грн, у 2019 році – 337,2 млн грн. За результатами перевірок у 2019 році сума вилучених підакцизних товарів з незаконного обігу склала 1 953 млн гривень. З них обсяг алкогольних напоїв склав 7,9 % від усієї суми вилучених товарів; тютюнові вироби – 40,1 % від усього обігу підакцизних товарів.

10. Головними напрямками удосконалення податкового контролю визначено: удосконалення облікової роботи; зниження рівня податкового навантаження; посилення відповідальності як платників податків, так і податкових органів за недотримання податкового законодавства; налагодження партнерських взаємовідносин між податковими органами та платниками податків; удосконалення методики проведення контрольньо – перевірочних дій. Всі вище зазначені дії спрямовані на підвищення ефективності роботи Державної податкової служби, що, в свою чергу, дасть змогу підвищити податкову дисципліну серед платників податків та збільшити обсяги податкових надходжень до бюджету.

11. Світовий досвід акцизного оподаткування підтверджує акцизний податок як досить важливий фінансовий інструмент регулювання економічних та соціальних процесів. Акцизне оподаткування надає можливість через цінові механізми впливати на обсяги виробництва та реалізації окремих підакцизних товарів як на митній території України, так і в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Система акцизного оподаткування у провідних країнах світу формується з огляду на необхідність дотримання балансу інтересів виробників та споживачів, суспільної необхідності підтримки галузей та регіонів, зайнятості населення, інших пріоритетів соціально-економічної політики. Також враховуються питання здоров'я населення,

суспільного порядку, необхідності обмеження соціальних наслідків зловживання алкоголем.

12. Аналізуючи світовий досвід адміністрування акцизного податку та, зокрема, контролю за обігом підакцизних товарів, можна виділити кілька загальних напрямків, які застосовуються державами з метою покращення податкового контролю: правові податкові заходи; система маркування підакцизних товарів, з метою відстеження та контролю ланцюга поставок; міжвідомче співробітництво національних установ; співпраця державних органів з представниками бізнесу, в тому числі шляхом укладення угод; створення спеціалізованих контролюючих і правоохоронних структур; координація зусиль на регіональному та субрегіональному рівнях; вдосконалення системи контролю за виробництвом підакцизних товарів всередині країни, шляхом введення електронної реєстрації промислових підприємств і їх ліцензуванням; ефективна діяльність правоохоронних органів; міжнародне співробітництво та обмін інформацією.

13. В роботі визначені наступні проблеми акцизного оподаткування: нерівномірне зростання податкового навантаження в частині акцизного податку в МРЦ сигарет; невідповідність переліку підакцизних товарів сучасним реаліям; тіньове виробництво та продаж підакцизних товарів; відсутність контролю за формуванням виробниками звітних відомостей про використання та залишки марок акцизного податку; відсутність належного державного контролю за розповсюдженням підакцизної продукції (товарів); незбалансованість між регулюючою та фіскальною функцією акцизного оподаткування.

14. В роботі визначені основні напрями вдосконалення системи акцизного оподаткування: адаптація вітчизняної системи законодавчого обґрунтування справляння непрямих податків до норм та вимог ЄС у питаннях гармонізації бази та об'єктів оподаткування, термінології та податкових ставок; розширення переліку підакцизних товарів; встановлення державної монополії на виробництво та регулювання цін окремих груп підакцизних товарів; звільнення від акцизного податку певних видів діяльності, що використовують екологічно чисті види палива або альтернативні види енергії; впровадження електронної системи контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів; використання запровадженої системи «Електронна акцизна марка» для посилення боротьби із незаконним обігом підакцизних товарів.

АНОТАЦІЯ

Кушнір А.О. «Акцизне оподаткування та шляхи його розвитку в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою професійного спрямування « Фіскальне та митне адміністрування ». –
(*назва освітньої програми*)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти справляння акцизного податку, а також практичні питання здійснення податкової політики держави у сфері акцизного оподаткування.

Досліджено фіскальну ефективність системи справляння акцизного податку в Україні, проаналізовано динаміку, структуру та рівень виконання податкових надходжень з акцизного податку до Державного та Зведеного бюджетів за останні п'ять років, проаналізовано результати податкового контролю у сфері акцизного оподаткування України.

Визначено проблемні питання формування та реалізації податкової політики у сфері акцизного оподаткування України на сучасному етапі розвитку держави та запропоновано заходи вдосконалення ефективності справляння акцизного податку в Україні.

Ключові слова: непрямий податок, акцизний податок, підакцизні товари, акцизні марки, акцизне оподаткування

ANNOTATION

Kushnir A. A. "Excise taxation and ways of its development in Ukraine."

Qualification work for the education degree of a master's degree in the specialty "072. Finance, Banking and Insurance" for the master's program of professional direction "Fiscal and customs administration."

Odessa National University of Economics - Odessa, 2020.

The paper considers theoretical aspects of excise tax collection, as well as practical issues of state tax policy in the field of excise taxation.

The fiscal efficiency of the excise tax collection system in Ukraine is studied, the dynamics, structure and level of execution of excise tax revenues to the State and Consolidated budgets for the last five years are analyzed, the results of tax control in the field of excise taxation of Ukraine are analyzed.

The problematic issues of formation and implementation of tax policy in the field of excise taxation of Ukraine at the present stage of development of the state are identified and measures to improve the efficiency of excise tax collection in Ukraine are proposed.

Keywords: indirect tax, excise tax, excisable goods, excise stamps, excise taxation.